

NÁVRAT K METAFYZIKE NA KONGRESE ZDRUŽENIA
FRANKOFÓNNYCH FILOZOFICKÝCH SPOLOČNOSTÍ

V dňoch 18.-22. augusta 1998 hneď po Svetovom filozofickom kongrese v Bostone sa konal v poradí už 27. kongres Združenia frankofónnych filozofických spoločností (ASPLF) v Québece, hlavnom meste rovnomennej kanadskej provincie na tému *Metafyzika, dejiny, kritika, výzvy*. ASPLF sme už predstavili v č. 4/98 FILOZOFIE.

Okolo 350 účastníkov z tridsiatich krajín vrátane Slovenska sa v piatich sekciách na piatich plenárnych zasadnutiach a pri štyroch okrúhlych stoloch počas piatich dní skláňalo nad pojmom a filozofickou disciplínou, ktorá v posledných desaťročiach nemala právo pobytu nielen u nás, ale často ju odsúvali na okraj aj na Západe, hoci tam nič nebránilo jej pestovaniu a rozvoju.

Inaugurálna prednáška bola zverená J.-L. Marionovi, profesorovi na 4. parížskej univerzite, ako aj na Chicagskej univerzite, historikovi filozofie, ktorý sa stal medzičasom známy svojimi prácami o Descartovi, Husserlovi a Heideggerovi, najmä však svojou koncepciou "saturovaného fenoménu".

Vo svojej prednáške nazvanej *Metafyzika, veda ustavične hľadaná a stále chýbajúca* podal historický prierez autorov, koncepcií a pojmov vzťahujúcich sa na metafyziku od Aristotela po Heideggera. O metafyzike však podľa neho, absolutizujúc (jeho) historické hľadisko, nemožno hovoriť pred 13.-14. storočím, keď sa po prvýkrát objavil tento termín, keďže usporiadanie Aristotelových spisov je len "knihovnícka" záležitosť. V závere, odmietajúc akýkoľvek nový metafyzický systém či učenie, pripustí jestvovanie metafyziky ako ustavičného prekonávania (prekonania prekonania) - napr. u Levinasa.

Päť sekcií, ktoré predchádzali plenárne zasadnutia - väčšinou je to naopak - sa zokupilo okolo nasledujúcich tém: 1. *Henológia a ontológia*; 2. *Konštitúcia predmetu metafyziky*; 3. *Metafyzika a jej kritika*; 4. *Filozofia a koniec metafyziky*; 5. *Súčasná perspektíva na poli metafyziky*. Najviac príspevkov odznelo v rámci poslednej sekcie, čo svedčí o neutíchajúcom záujme o metafyziku v jej najrozličnejších podobách, aspektoch a aplikáciách (etických, bioetických, hermeneutických, právnych, politických...). Čo sa týka autorov, najčastejšie sa uvádzali: Ricoeur, Levinas, Merleau-Ponty, Ruyer, Popper, Jonas.

Plenárne prednášky boli prehĺbením problematiky jednotlivých sekcií. Kanadčan C. Brisson na otázku, či možno použiť termín "metafyzika" retrospektívne na grécku filozofiu, odpovie kladne. Naproti tomu Talian F. Volpi (*Prekonanie metafyziky medzi analytickej filozofiou a kontinentálnou filozofiou*) bude brať vážne prekonanie metafyziky v analytickej filozofii (Carnap) na jednej strane a v kontinentálnej filozofii (Heidegger) na strane druhej. Analyzujúc postoj a povolanie filozofa, navrhne nahradiť metafyziku "sofophilou" s cieľom naznačiť, že ide o "vášeň a chorobu ducha".

J.-F. Courtine, profesor na Vysokej škole pedagogickej (ENS), riaditeľ Husserlovho archívu v Paríži, a A. de Libera z Vysokej školy praktických štúdií (EPHE) sú obaja

odborníci na stredovekú filozofiu. Prvý z nich sa zameral na i contra Heidegger, na charakteristiku metafyziky ako "ontoteológie", druhý na genézu a štruktúru stredovekých metafyzík.

Historicko-filozofické boli aj ďalšie dve prednášky C. Pichého z montrealskej univerzity (*Kant: Kritika metafyziky a jeho metafyzika*) a J.-F. Mattéiho z Univerzity v Nice (*Štvoraký základ metafyziky: Platón, Aristoteles, Heidegger*). K. Mulligan zo Ženevskej univerzity načrtnol nominalistickú teóriu "vlastnosti vlastnosti". Treba povedať, že príspevky a prednášky, ktoré sa priamo týkali metafyziky alebo sa pohybovali v jej rámci - či už vlastnom, alebo prevzatom, boli vôbec veľmi zriedkavé.

Aj okrúhle stoly boli tentoraz plnárne a zoskupené podľa štyroch tematických okruhov, odrážajúcich svetonázorové smery v súčasnom frankofónnom myslení: 1. *Metafyzika a fenomenológia* (D. Fiset, J.-L. Marion, J. Taminiaux); 2. *Etické a politické výhľady na diferenciu* (L. Begin, A. Chenoufi, Ch. Larmore); 3. *Materializmus a filozofia ducha* (R. Mulligan, D. Laurier, J. Proustová); 4. *Metafyzika a francúzska filozofia* (T. de Koninck, P. Houtondji, J.-L. Vieillard-Baron). Diskusia pri prvom okrúhlym stole by bola určite živšia, keby sa na ňom mohol zúčastniť D. Janicaud, deklarovaný odporca (ešte väčší než Marion) akejkoľvek transcendentálnej dimenzie fenomenológie.

Istý rozruch pri poslednom okrúhlym stole predsa len vyvolalo vystúpenie P. J. Houtondjeho z Beninskej štátnej univerzity pod názvom *Myšlienka slobody vo frankofónnom priestore*. Analyzoval vzťah medzi filozofiou (metafyzikou) a teritorialitou a naznačil základy akejsi "geografie vedenia", podľa ktorej je každá kultúra viazaná na isté územie, princíp, na ktorom treba vytvoriť novú svetovú scénu s novými centrami a novou solidaritou. Inými slovami, vstupovať do inej kultúry nie je také jednoduché. Jedným slovom, tento filozof z rovníkovej Afriky znova nastolil problém neutralnosti a domnelej univerzálnosti západnej filozofie, tentoraz z hľadiska geografickej determinanty, a nie z hľadiska "straníckej príslušnosti", ako si ešte mnohí spomíname. To, že filozofia nie je neutrálna, ešte neznamená, že sa má riadiť nejakým straníckym princípom a priori, vplyv geografie na filozofiu, i tú najabstraktnejšiu, akou je metafyzika, však nemožno vylúčiť. Je iróniou osudu, že Kant, ktorý ako prvý zaviedol na nemeckej univerzite fyzikálny zemepis a antropológiu, si vo svojom diele neodpustil viaceré rasovo podfarbené výroky o farebných.

Houtondji tak povedal nahlas to, čo si iní, najmä japonskí účastníci pošepkávali: "západocentrizmus" ASPLF-u. Čo sa dá robiť, namietal v rámci kolokvia o "asociatívosti" ako základu ASPLF-u, J. Ferrari, jeho dnešný prezident, keď napr. v Japonsku bola založená Spoločnosť Merleau-Pontyho? Pritom on sám je na čele Spoločnosti kantovských štúdií, kolektívneho člena ASPLF-u. Znamená to, že napr. Kant by sa mohol vykladať vo francúzštine, ale napr. L. Štúr už nie? Zdá sa, že ASPLF v tomto zmysle ešte nie je pripravené prekročiť svoj tieň.

Z tohto hľadiska je významné aj to, že napriek prítomnosti troch účastníkov z Poľska ani jeden z nich nespomenul R. Ingardena, s príspevkom o ňom musel prísť až z Japonska S. Ishitsuka (*Iné ontológie: lukácsovská, heideggerovská, hartmannovská a ingardenovská*).

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že tí, čo prišli na kongres s presnou definíciou metafyziky, o ňu prišli, pričom tí ostatní sa o metafyzike samotnej veľa

nedozvedeli. Konkrétnejšie sa prejavili tieto základné postoje: metafyzika je za nami, prekonaná, mŕtva; potreba novej metafyziky, zodpovedajúcej dnešnému stavu vedy a techniky; metafyzika je aktuálna a má budúcnosť. Táto rôznosť postojov svedčí o pluralizme, ale aj o istej kríze povolania filozofa, aj keď nemožno od každého vyžadovať, aby bol metafyzikom - metafyzikom sa človek rodí. V problematike kongresu vôbec chýbal problém vzťahu medzi metafyzikou a filozofiou "perennis".

Fakt, že kongres zorganizovala Quebecká filozofická spoločnosť, nie je náhodný, keďže ide o dynamicky sa rozvíjajúcu a otvorenú spoločnosť s vyše 500-člennou základňou, vydávajúcou vlastný časopis (*Philosophiques*) a svoj *Bulletin*. A vystavené publikácie, najmä zborník o "myslení v Québecu", vydaný nestorom québeckých filozofov R. Klibanskym, svedčí o tom, že táto kríza povolania filozofa sa na Québec zrejme vzťahuje: toto myslenie totiž nie je poplatné analytickej filozofii vládnucej na americkom kontinente.

Budúci kongres ASPLF-u sa bude konať o dva roky v Bologni na aktuálnu tému *La paix universelle (Všeobecný mier)*.

Jozef Sivák

Mgr. Jozef Sivák, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR